

Тенденції розвитку кредитування підприємств АПК банками України

Визначено об'єктивну необхідність використання кредитних відносин в аграрній сфері економіки, досліджено стан і тенденції розвитку кредитних відносин сільськогосподарських підприємств з банками, а також сучасні умови банківського кредитування підприємств галузі. Виділено основні проблеми залучення кредитних ресурсів підприємствами АПК. Визначено роль держави та бюджетних коштів у забезпеченні сталого та ефективного процесу кредитування підприємств АПК.

Ключові слова: банки, підприємства АПК, банківське кредитування, пільгове кредитування.

В умовах поглиблення ринкової і структурної перебудови аграрного сектору України серед основних чинників економічного зростання даної галузі як стратегічної галузі економіки України важливе місце належить її кредитному забезпеченню. На сьогодні банки є невід'ємною складовою грошового господарства та виступають ланкою, що пов'язує виробника і споживача. За умови інвестиційної непривабливості аграрного виробництва для інвесторів, обмеженості бюджетних коштів, саме кредити банків є реальним і наразі безальтернативним джерелом покриття потреб сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах.

Проблеми кредитування аграрного сектору економіки, особливо ролі банків та держави у цих процесах, розглядаються у наукових працях багатьох вчених, серед яких: Н. В. Бондаренко [1], В. І. Волохов [2], Т. В. Калашнікова [3], Г. О. Минкіна [4], С. М. Онисько [5], А. В. Скрипник [6], П. І. Юхименко [7] та ін. Але, виходячи з огляду літератури та враховуючи реальну ситуацію кредитування аграрного сектора вітчизняними банками України, виділено низку невирішених питань, які вимагають поглибленого дослідження та нових пропозицій.

Нашою метою є дослідити тенденції кредитного забезпечення підприємств АПК, надати пропозиції щодо вдосконалення кредитних відносин банків та аграрного сектора.

Сільське господарство є однією з основних галузей народного господарства, оскільки виробництво продуктів харчування – перша умова життя безпосередніх виробників. Від ефективного розвитку сільського господарства залежить продовольча безпека країни. Водночас воно є сировинною базою легкої та харчової промисловості. Попит на сільськогосподарську продукцію постійно зростає, оскільки збільшується кількість населення, особливо міського. Україна має значні можливості для розвитку аграрного сектору та перетворення його у високоефективну сферу економіки. Сприятливі ґрунтово-кліматичні передумови, родючі землі та давні хліборобські традиції сприяють подальшому його розвитку, одержанню врожаїв сільськогосподарських культур в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу [5].

У безперервності відтворювального процесу і розвитку підприємницької діяльності в сфері АПК важливе значення має вітчизняна банківська система через запровадження прогресивних механізмів кредитування сільськогосподарських підприємств.

За умови інвестиційної непривабливості аграрного виробництва для інвесторів, обмеженості бюджетних коштів на сьогодні кредити банків є реальним і наразі безальтернативним джерелом покриття потреб сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах.

Для визначення сучасного стану кредитування підприємств АПК банками розглянемо деякі узагальнені статистичні характеристики кредитування української економіки загалом та аграрного сектора зокрема. У табл. 1 наведено номінальні макроекономічні показники розвитку економіки та обсяги кредитування у передкризовий та кризовий періоди з 2000 по 2010 рр. Звичайно, номінальні показники не відображають реальних економічних процесів, але щодо питань взаємовідносин між окремими секторами економіки та банківською системою номінальні показники досить адекватні. У табл. 1 використано такі позначення: ВВП (валовий внутрішній продукт, млрд. грн.); ВПАС (валовий продукт аграрного сектора, млрд. грн.); АС – аграрний сектор; АПК – агропромисловий комплекс. Наведені дані свідчать про те, що реальне зростання, яке спостерігалось в українській економіці, практично не було притаманне аграрному сектору. Середні темпи зростання номінального ВВП упродовж 2000–2008 рр. становили 24%, що суттєво перевищує річні темпи інфляції. Водночас валовий продукт аграрного сектора у грошовому еквіваленті зростав лише на 3,8% щороку. А це означає, що валовий випуск продукції АС за ці роки зменшувався – середньорічні показники інфляції (індекс споживчих цін, ІСЦ) становили за цей час 11,7% (під середньорічними темпами маємо на увазі сталий рівень річної інфляції, який спричинив зростання цін у дослідженому періоді часу). Звичайно, цей процес супроводжувався зміною структури виробництва [6], однак факт зменшення реальної вартості виробництва не викликає сумнівів.

У період зростання обсяги кредитування економіки збільшувалися щорічно на 57%, а у сфері АПК – лише на 32,8%. Цікаво, що частка кредитів в АПК у загальному обсязі кредитування мала стати тенденцію до зменшення (перевищення показника посткризового 2010 р. над попереднім пояснюється фактично повним припиненням кредитування АПК у кризовому 2009 р.). Таке суттєве зменшення не можна пояснити лише стрімким зростанням обсягів споживчого кре-

Таблиця 1

Макроекономічні показники та обсяги кредитування АПК у 2000-2010 рр. [8].

Показник	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2010/2009 × 100%
	млрд. грн.							
ВВП	170,1	441,5	544,2	720,7	948,1	914,7	1085,9	118,7
ВПАС	77,9	92,6	94,9	88,8	104	104,1	101,1	99,0
ВПАС / ВВП × 100	45	21,2	17,4	12,3	11,0	11,4	9,3	
Кредити в економіку	19,6	143,4	245,2	426,9	724,2	703,5	501,0	97,1
Кредити в АПК	2,1	10,4	12,8	14,6	20,1	5,8	9,7	167,2
Частка кредитів, наданих АПК, %	10,7	7,3	5,2	3,4	2,8	0,8	1,9	

дитування населення, частка якого досягла у 2007 р. близько 1/3 від загально-го обсягу кредитів.

Ще більше вражає реакція банківської системи на потребу кредитуван-ня АПК у період кризи. Якщо загальний обсяг кредитів зменшився у 2009 р. з 724,2 млрд. грн. до 703,5 млрд. грн. (тобто на 2,9%), то обсяг кредитування аграрного сектору зменшився з 20,1 млрд. грн. до 5,8 млрд. грн. (або на 71,1%). Є підстави вважати, що скорочення обсягів кредитування економіки приблизно на 70% відбулося здебільшого за рахунок зменшення кредитування аграрно-го сектора [6].

Під час економічного зростання банківська система надає перевагу креди-туванню не АПК, а інших галузей економіки. За умов економічної кризи, коли насамперед згортається кредитування найризикованіших галузей економіки, за-гальне скорочення обсягів кредитування відбувається здебільшого за рахунок обмеження кредитування АПК. Основний механізм, який використовується банків-ською системою для зменшення обсягів кредитування ризикованих галузей еко-номіки, – це дискримінаційний механізм зростання податкових ставок. Ставки кредитування для аграрного сектору практично на всьому часовому інтервалі, що досліджується, перевищували середні ставки кредитування економіки (табл. 2).

Вирішити проблему кредитування сільськогосподарських підприємств, пов'язану з ефективністю залучення кредитних ресурсів у АПК, одним заходом неможливо – потрібен системний підхід, який би максимально враховував спе-цифіку агропромислового виробництва як суб'єкта виробництва [6].

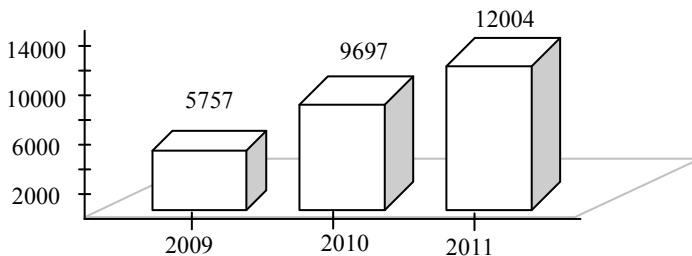

Рис. 1. Динаміка обсягу залучених кредитних ресурсів підприємствами агропромислового комплексу за період 2009-2011 рр., млн. грн. [9].

Але, незважаючи на велику кількість факто-рів, які перешкоджають ефективному процесу фінансування банками під-приємств АПК, щорічно в Україні спостерігаються тенденція до зростання об-сягів залучення сільсько-господарськими товари-ствами кредитних коштів банків (рис. 1).

У 2011 р. 2 421 підприємство АПК України скористалося послугою креди-тування. Але, звичайно, це не весь список бажаючих залучити кредитні кошти для ведення діяльності, адже велика кількість підприємців не змогла отримати кредитні кошти через неможливість виконати жорсткі умови, які до них вису-вали банки-кредитори [8].

У 2011 р. обсяг залучених кредитів зріс порівняно з 2010 р. на 23,8% до по-казника 12 004,3 млн. грн.

У 2011 р. обсяг залучених кредитів зріс порівняно з 2010 р. (на 23,8%) до показника 12 004,3 млн. грн. [10]. Господарства більшість кредитів беруть термі-ном використання від 6 до 9 місяців – 52%, на термін понад 9 місяців – 42%, а строком до 3 місяців – лише 1%, від 3 до 6 місяців – 5% кредитів. Сільськогос-подарські підприємства використовували кредити передусім на закупівлю паль-ного та мастил (77%), закупівлю засобів захисту рослин (48%), придбання посів-ного матеріалу (36%) та інші цілі, пов'язані з поточною сільськогосподарською

Таблиця 2

Стан залучення кредитних коштів підприємствами АПК та надання фінансової підтримки у 2011 р.

Область	Кількість підприємств АПК, які залучили кредити у 2011 р. (за даними НБУ)	Кількість підприємств, які залучили кредити у 2011 році	Обсяги залучених кредитів у 2011 р., (за даними НБУ)				в тому числі: на пільгових умовах				Обсяги залучених кредитів станом на 18.11.2010		Обсяги пільгових кредитів залучених у 2007-2010 рр., за якими отримано компенсацію у 2011 р.					Стан використання бюджетних коштів на 18.11.2011			Процентна ставка за залученими кредитами у 2011р., %
			Всього (5+6+7)	Короткострокові	Середньострокові	Довгострокові	Всього (9+10+11)	Короткострокові	Середньострокові	Довгострокові	Всього	в т.ч. пільгових	Всього (17+18+19)	короткострокові	середньострокові	довгострокові	Перераховано Міністерствами фінансів	Використано бюджетних коштів	Залишок (18-19)		
АР Крим	46	6	333,3	153,2	42,8	137,3	48,3	46,0	1,7	0,6	309,0	0,0	200,7	39,9	160,4	0,4	12,9	12,9	0,0	14,5-24,0	
Вінницька	107	17	581,6	427,5	76,1	78,0	47,7	47,6	0,1	0,0	197,9	0,0	76,8	46,0	17,2	13,6	3,0	3,0	0,0	17,9-23,0	
Волинська	39	22	151,2	108,2	39,5	3,5	61,9	54,0	7,9	0,0	38,8	0,0	144,7	15,9	110,8	18,0	13,1	13,1	0,0	13,0-21,0	
Дніпропетровська	74	39	851,0	605,0	170,0	76,0	819,0	530,5	245,5	43,0	274,5	85,6	364,5	171,7	150,8	42,0	36,1	36,1	0,0	13,0-25,0	
Донецька	93	23	722,2	349,9	165,3	207,0	282,9	263,8	19,1	0,0	928,8	0,0	967,7	39,2	113,1	815,4	73,0	73,0	0,0	16,5-20,0	
Житомирська	58	9	102,7	71,5	27,5	3,7	17,4	15,8	0,0	1,6	41,6	0,0	22,2	15,4	1,2	5,6	0,7	0,7	0,0	15,0-24,0	
Закарпатська	15	5	59,8	32,8	27,0	0,0	7,4	6,8	0,6	0,0	8,1	0,0	6,7	6,1	0,6	0,0	0,4	0,4	0,0	9,0-21,0	
Запорізька	227	17	583,3	509,3	54,6	19,4	20,2	15,3	2,4	2,5	282,0	0,0	9,1	4,0	0,6	4,5	4,3	1,6	2,7	12,25-26,5	
Ів.-Франківська	17	14	102,2	68,7	0,2	33,3	50,3	16,8	0,2	33,3	22,3	0,0	27,6	22,3	0,0	5,3	2,0	2,0	0,0	16,5-20,0	

Продовження табл. 2

Область	Кількість підприємств АПК, які залучили кредити у 2011 р. (за даними НБУ)	Кількість підприємств, які залучили пільгові кредити у 2011 році	Обсяги залучених кредитів у 2011 р., (за даними НБУ)				в тому числі: на пільгових умовах				Обсяги залучених кредитів станом на 18.11.2010		Обсяги пільгових кредитів залучених у 2007-2010 рр., за якими отримано компенсацію у 2011 р.				Стан використання бюджетних коштів на 18.11.2011			Процентна ставка за залученими кредитами у 2011р., %
			Всього (5+6+7)	Короткострокові	Середньострокові	довгострокові	Всього (9+10+11)	короткострокові	середньострокові	довгострокові	Всього	в т.ч. пільгових	Всього (17+18+19)	короткострокові	середньострокові	довгострокові	Переохвачено Міністрополітики	Використано бюджетних коштів	Залишок (18-19)	
Київська	72	19	1066,6	650,3	282,8	133,5	562,1	498,1	64,0	0,0	686,8	0,0	937,0	0,0	507,6	429,4	66,6	66,6	0,0	12,0-22,0
Кіровоградська	72	32	392,1	311,8	25,3	55,0	106,5	95,5	11,0	0,0	277,5	0,0	168,7	71,0	49,9	47,8	14,1	13,2	0,9	14,6-19,4
Луганська	109	69	157,9	115,7	4,4	37,8	102,4	98,0	3,3	1,1	126,9	0,0	75,3	14,8	31,3	29,2	7,0	6,8	0,2	18,0-21,0
Львівська	49	16	370,3	327,7	40,6	2,0	153,7	153,6	0,1	0,0	178,6	0,0	134,9	57,5	59,4	18,0	16,4	16,4	0,0	13,8-22,0
Миколаївська	187	38	435,3	346,7	20,3	68,3	39,2	38,2	1,0	0,0	254,4	0,0	121,5	17,2	65,4	38,9	7,6	7,6	0,0	16,0-20,7
Одеська	235	177	629,7	527,6	65,9	36,2	242,8	223,3	13,6	5,9	354,6	0,0	181,2	133,3	10,7	37,2	14,4	13,4	1,0	15,0-19,0
Полтавська	219	51	927,7	660,8	146,9	120,0	169,4	160,1	9,2	0,1	663,5	0,0	397,7	270,3	51,7	75,7	18,2	12,9	5,3	16,1-16,2
Рівненська	53	8	228,3	163,0	54,5	10,8	17,1	17,1	0,0	0,0	137,3	0,0	88,5	45,0	26,5	17,0	4,9	4,6	0,3	16,0-21,0
Сумська	88	32	245,9	157,6	83,4	4,9	51,8	50,8	1,0	0,0	160,8	2,0	14,1	3,3	4,1	6,7	2,5	2,5	0,0	15,0-22,0

Продовження табл. 2

Область	Кількість підприємств АПК, які залучили кредити у 2011 р. (за даними НБУ)	Кількість підприємств, які залучили пільгові кредити у 2011 році	Обсяги залучених кредитів у 2011 р., (за даними НБУ)				в тому числі: на пільгових умовах				Обсяги залучених кредитів на 18.11.2010		Обсяги пільгових кредитів залучених у 2007-2010 рр., за якими отримано компенсацію у 2011 р.				Стан використання бюджетних коштів на 18.11.2011			Процентна ставка за залученими кредитами у 2011р., %		
			Всього (5+6+7)	Короткострокові	Середньострокові	довгострокові	Всього (9+10+11)	короткострокові	середньострокові	довгострокові	Всього	в т.ч. пільгових	Всього (17+18+19)	короткострокові	середньострокові	довгострокові	Ліквідовано Мініпрополітики бюджетних коштів до регіонів	Використано бюджетних коштів	Залишок (18-19)			
Тернопільська	67	24	555,0	395,1	14,1	145,8	54,5	54,2	0,3	0,0	0,0	645,5	0,0	0,0	99,4	48,6	5,8	45,0	12,4	12,4	0,0	15,5-22,0
Харківська	203	46	740,7	538,7	105,5	96,5	106,1	94,9	11,2	0,0	0,0	469,7	0,0	0,0	51,2	21,8	2,9	26,5	6,3	6,3	0,0	13,5-25,0
Херсонська	150	32	500,8	325,9	144,7	30,2	166,0	142,2	23,3	0,5	0,0	147,6	0,0	0,0	60,2	37,5	22,7	0,0	5,5	5,5	0,4	17,5
Хмельницька	42	20	454,5	424,4	4,1	26,0	213,0	211,9	1,1	0,0	0,0	409,9	0,0	0,0	624,9	530,3	33,7	60,9	38,1	38,1	0,0	18,0-23,0
Черкаська	129	47	1239,5	781,1	359,1	99,3	188,1	158,1	9,3	20,7	0,0	799,0	0,0	0,0	224,1	44,9	0,0	179,2	17,5	14,3	3,2	9,3-24,0
Чернівецька	21	21	214,2	123,4	22,4	68,4	38,6	38,6	0,0	0,0	0,0	162,6	0,0	0,0	183,9	96,2	21,5	66,2	13,0	13,0	0,0	15,0-18,0
Чернігівська	45	36	305,5	295,8	9,7	0,0	180,0	165,6	14,4	0,0	0,0	257,1	0,0	0,0	203,0	183,0	20,0	0,0	9,9	9,9	0,0	17,5-22,0
м.Севастополь	4	4	53,0	53,0	0,0	0,0	28,5	28,5	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	21,1	21,1	0,0	0,0	2,6	2,6	0,0	25,0-19,0
Всього	2421	824	12004,3	8524,7	1986,7	1492,9	3774,9	3225,3	440,3	109,3	87,6	7835,8	87,6	87,6	5406,7	1956,3	1467,9	1982,5	402,5	388,5	14,0	9,0-25,0
Було станом на 11.11.2011	2409	807	11764,5	8298,8	1973,0	1492,7	3581,9	3036,3	436,3	109,3	87,6	7398,5	87,6	87,6	8323,3	1878,9	1461,9	1982,5	402,5	387,8	14,7	9,5-25,0

діяльністю. Водночас лише 13% господарств спрямували отримані кредити на технологічне оновлення виробництва та 6% – на його розширення [2].

14,5% від обсягу залучених кредитів у 2011 р. – це кредити, що були надані підприємствам АПК на пільгових умовах. Даний показник є невеликим (в порівнянні з провідними країнами світу), тому підвищення його є пріоритетним завданням нашої економіки взагалі та банківської системи зокрема.

Щодо областей, що були лідерами за кількістю підприємств, які отримали кредитні кошти, то до них належать Одеська (235 підприємств), Запорізька (227 підприємств), Полтавська (210 підприємств) та Харківська області (203 підприємства).

Якщо розглядати області за розмірами залучених коштів, то найбільше кредитів отримали підприємства Черкаської, Київської, Полтавської, Дніпропетровської областей.

Дані табл. 2 дозволяють проаналізувати відсоткові ставки за кредитами в 2011 р. в розрізі областей. Так, найбільш лояльними та привабливими були ставки в Закарпатській та Чернівецькій областях, що пояснюється незначним попитом на кредитні кошти у цих регіонах, на що вплинула безпосередньо присутність у цих областях невеликої кількості підприємств АПК. По областях мінімальною (пільговою) була відсоткова ставка в розмірі 9%, максимальна – в межах 25%.

Незважаючи на всі труднощі, банки, як і раніше, розглядають агропромисловий комплекс як перспективний напрямок кредитування. В Україні є велика кількість банків, що кредитують сільськогосподарських виробників і підприємств АПК, найчастіше сільські господарства звертаються в «Райффайзен Банк Аваль», «Креди Агриколь», «Промінвестбанк» і «Ощадбанк», багато в чому завдяки розгалуженій мережі філій цих банків. Водночас процентні ставки за кредитами не задовольняють практично всіх виробників, незважаючи на їх суттєве зниження у 2011 р. порівняно з 2009-м. І хоча ставки істотно різнилися залежно від регіону, найчастіше кредит видавався під 22-25% річних у гривні і під 14-16% у доларах США. Ситуація, що склалася, набагато складніша для невеликих фермерських господарств. Середня ставка за кредитами, виданими фермерам, була на 1-2 процентних пунктів вищою [9].

Банки надають сільськогосподарським підприємствам в основному короткострокові кредити, які використовуються для поточного операційного забезпечення господарської діяльності. Недостатня доступність короткотермінових кредитів протягом усього виробничого циклу, особливо позик, які надаються без забезпечення, або позик на придбання оборотних засобів, перешкоджає належному ресурсному забезпеченню багатьох товаровиробників, що є причиною низької врожайності культур в українських сільськогосподарських підприємствах, невисокого рівня їх доходів, низької якості продукції [10].

Без забезпечення доступу до середньо- та довгострокових кредитів на прийнятних умовах як сільськогосподарські, так і переробні підприємства матимуть проблеми з капітальними вкладеннями, необхідними для підвищення ефективності діяльності, збільшення обсягів виробництва і покращення якості продукції.

Сьогодні аграрний сектор економіки перебуває у незадовільному стані, потреби сільського господарства України в додатковому капіталі все ще становлять близько 60 млрд. дол. США. На думку фахівців, 57% зазначеної суми потрібно вкласти у рослинництво, 43% – у тваринництво [8].

Бюджетне фінансування підприємств АПК, як видно з табл. 8, є незначним. Але, незважаючи на мінімальні бюджетні асигнування, спостерігається досить цікавий факт: в деяких областях країни (Запорізька, Черкаська, Полтавська) вони не повністю використовуються підприємствами регіону, в той час як сума залучених кредитних коштів у цих регіонах є значною.

Фінансова підтримка підприємств АПК з боку держави шляхом використання механізму здешевлення кредитів (пільгове кредитування) стала невід’ємним і важливим компонентом загальної системи фінансового забезпечення АПК.

Трансформаційні перетворення в агропромисловому комплексі, глобалізація економічних відносин вимагають формування дієвого механізму державної фінансової підтримки АПК, спроможного забезпечити сталий економічний розвиток галузі [1; 3].

Відомо, що державна підтримка сільськогосподарських підприємств через механізм здешевлення позик сприяє підвищенню рівня їх забезпечення кредитними ресурсами [4].

Отже, кредитне забезпечення АПК, окрім інших факторів, суттєво залежить від суми коштів Державного бюджету, спрямованих на програму здешевлення позик АПК.

Розглянемо кількісні показники компенсації кредитних ставок для аграрного сектора (рис. 2).

Аналіз даних табл. 3 свідчить, що визначальним у кредитуванні АПК є процес здешевлення кредитів, адже пільгові кредити в середньому становлять 60% від загального обсягу (якщо враховувати суми загального та пільгового кредитування за досліджуваний період). Це цілком зрозуміло, адже середня величина відсоткової ставки, яка компенсується за рахунок бюджетних коштів, становить приблизно 11,2%. Для аграріїв – це суттєве зменшення відсоткової ставки. Обсяг пільгового кредитування істотно залежить від обсягу коштів, передбачених державним бюджетом на пільгове кредитування, а це категорія нестабільна. Якщо вважати кошти державного бюджету базовою характеристикою

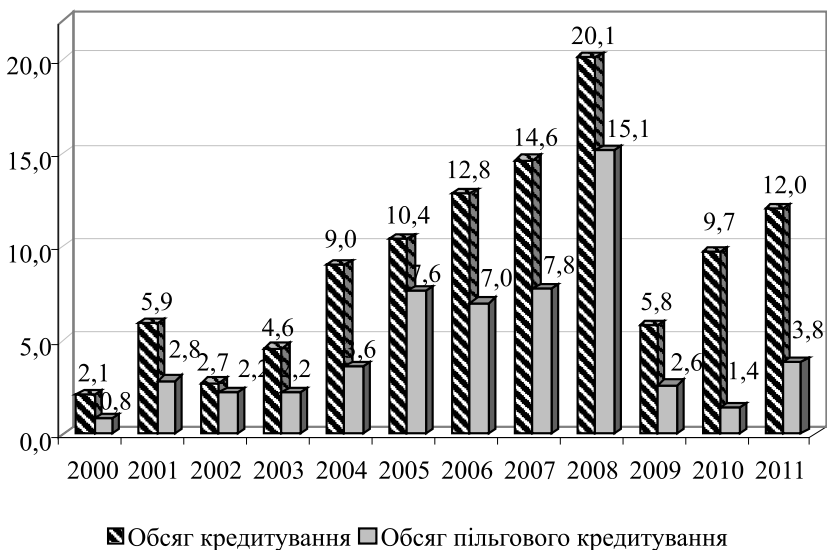

Рис. 2. Динаміка обсягу пільгового кредитування підприємств АПК, млн грн. [11].

Таблиця 3

Обсяги та ставки пільгового кредитування АПК [11]

Показник	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Обсяг кредитування	2,1	5,9	2,7	4,6	9,0	10,4	12,8	14,6	20,1	5,8	9,7	12,0
Обсяг пільгового кредитування	0,8	2,8	2,2	3,2	3,6	7,6	7,0	7,8	15,1	2,6	1,4	3,8
Обсяг непільгового кредитування	1,3	3,1	0,5	1,4	5,4	2,8	5,8	6,8	5,0	3,2	8,3	8,2
Ставка (%)	30,6	35	27	21	17	18	20	18	19	16,5-39	15-38	9-25
Пільгова ставка (%)	12,6	21	20	9	8	8,5	11,5	9,5	7	9	8	8
Зменшення ставки (%)	18	14	7	12	9	9,5	8,5	8,5	12	30	30	17
Бюджетні кошти на пільгове кредитування	0,05	0,14	0,12	0,33	0,14	0,42	0,32	0,66	1,36	1,24	0,6	0,4
Обсяги пільгових кредитів / бюджетні кошти на пільгове кредитування	16	20	18,3	9,7	25,7	18,1	21,9	11,8	11,1	2,1	2,3	9,5

кою, то частка, яка виділяється на здешевлення кредитів, перебуває в межах від 0,1 до 0,5% [11].

Проаналізуємо, як впливають бюджетні кошти, виділені для здешевлення кредитів, на обсяги пільгового кредитування. Логічною є гіпотеза щодо лінійної залежності обсягу кредитування від суми бюджетних коштів. Якщо поділити річні обсяги пільгового кредитування на обсяг бюджетних коштів, отримаємо показник ефективності кожної бюджетної гривні, витраченої на здешевлення кредитів. Середнє значення цього показника за період 2000–2008 рр. становить 16,8 грн., середньоквадратичне відхилення – 5,4 грн. З цього ряду випадають значення за 2009 та 2010 рр., коли кожна бюджетна гривня забезпечила отримання аграрним сектором кредиту в розмірі 2,2 грн. [11]. Як бачимо з представлених даних табл. 1, ситуація в 2011 р. значно відрізняється – кожна бюджетна одиниця забезпечила отримання кредитних коштів у розмірі 9,5 грн.

Таким чином, забезпечити ефективні кредитні відносини між банками та підприємствами АПК можливо за умови ліквідації причин гальмування динамічного зростання кредитування, до яких належать:

- нестабільний фінансовий стан аграрних підприємств;
- недостатнє правове регулювання відносин, пов'язаних із забезпеченням кредитів;
- високі відсоткові ставки;
- відмова від страхування об'єкта застави підприємствами АПК (зазвичай через непривабливі умови страхування);
- незначна підтримка галузі з боку держави;

– неповнота інформації про продуктовий та фінансовий ринки у суб'єктів процесу кредитування.

Адже саме вищеперелічені фактори призвели до того, що лише незначна частина банків України здійснює кредитування аграрної галузі, та й то на досить жорстких умовах.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє сформулювати такі рекомендації.

Практика кредитування агропромислового комплексу дозволяє зробити важливий висновок: забезпечити ефективне кредитування в сфері сільського господарства можливо на сьогодні завдяки державному регулюванню. Головна проблема в сфері пільгового кредитування полягає в тому, що виділені державою кошти забезпечують лише 10% потреби в них. Тому, на нашу думку, ефективнішим буде використання державних коштів не для прямого надання суб'єктам господарювання, а для видачі гарантій тим підприємствам, які намагаються працювати на ринку сільськогосподарського кредиту. Використання державних гарантій дозволить частково вирішити і таку проблему, як високі відсоткові ставки, адже держава братиме на себе значну частину ризиків. Безпосередня участь держави у процесі кредитування банками підприємств АПК сприятиме також і збільшенню банківських установ, які займатимуться кредитуванням сільського господарства. Необхідно звернути значну увагу і на такий важливий елемент кредитного процесу, як страхування. Українські страхові компанії не використовують можливості значного нарощування своїх операцій в аграрній сфері. В свою чергу, позичальники (в нашому випадку підприємства АПК) через низьку поінформованість про позитивні, вигідні для них моменти процесу страхування скептично ставляться та відмовляються від нього.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н. В. Стан пільгового кредитування поточної діяльності сільськогосподарських підприємств / Н. В. Бондаренко // Фінансово-кредитна політика. – 2011. – №1. – С. 216-222.
2. Волохов В. І. Кредитування в аграрній сфері – стан та перспективи розвитку // Економічний простір. – 2011. – №45. – С. 132-137.
3. Калашнікова Т. В. Стан і тенденції розвитку аграрної галузі України / Т. В. Калашнікова // Фінанси України. – 2010. – №10. – С. 29-37.
4. Минкіна Г. О. Механізм державної підтримки підприємств АПК через удосконалення системи кредитування / Г. О. Минкіна // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України : [зб. наук. праць ; ред. Д. О. Мельничук. НУБПУ]. – 2009. – Вип. 142. – Ч. 2. – 260 с.
5. Онисько С. М. Тенденції розвитку кредитування сільськогосподарських підприємств банками / С. М. Онисько, Р. І. Содома // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №8(122). – С. 313-319.
6. Скрипник А. Інформаційна складова підвищення ефективності кредитування аграрного сектора / А. Скрипник, О. Ткаченко // Вісник НБУ. – 2011. – №11. – С. 32-38.
7. Юхименко П. Проблеми кредитування аграрного бізнесу в умовах ринкової економіки / П. Юхименко, О. Загурський, М. Розпутня // Банківська справа. – 2011. – №4. – С. 59-65.
8. Підсумки роботи АПК у 2011 р. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua>.

9. Процентні ставки за кредитами, наданими сільськогосподарським підприємствам в 2011 році. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
10. Танклевська Н. С. Фінансова політика сталого розвитку аграрних підприємств України: теорія, методологія, практика : монографія / Н. С. Танклевська. – Херсон : Айлант. – 2010. – С. 121–125.
11. Обсяги та ставки пільгового кредитування АПК. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua>.

Исаян А. М. Тенденции развития кредитования предприятий АПК банками Украины.

Определена объективная необходимость использования кредитных отношений в аграрной сфере экономики, исследованы состояние и тенденции развития кредитных отношений сельскохозяйственных предприятий с банками, а также современные условия банковского кредитования предприятий отрасли. Выделены основные проблемы привлечения кредитных ресурсов предприятиями АПК. Определена роль государства и бюджетных средств в обеспечении устойчивого и эффективного процесса кредитования предприятий АПК.

Ключевые слова: банки, предприятия АПК, банковское кредитование, льготное кредитование.

Isayan A. M. Trends of Agricultural Enterprises Lending by Ukrainian Banks.

The objective need for credit relations in the agrarian sector of economy is stressed. Current state and trends in agricultural enterprises' credit relations with banks are examined and modern conditions of the industry enterprises lending by banks are outlined. The main problems of credit resources attraction by agricultural enterprises are defined. The role of the state and of budget funds in maintenance of sustainable and efficient process of agricultural enterprises crediting is determined.

Keywords: banks, agricultural enterprises, bank lending, concessional lending.

Надійшло 28.05.2012 р.